

GRAĐANSKO-PРАВNA ZAŠTITA PRAVA INTELEKTUALNE SVOJINE

REZIME: Predmet ovog rada je pravna zaštita prava intelektualne svojine, s posebnim osvrtom na građansko-pravnu zaštitu, koja je predviđena zakonima u oblasti intelektualne svojine, kao *lex specialis*, uz osvrt na sudsku praksu posle 2000. godine.

Građansko-pravna zaštita obuhvata četiri vrste tužbi. Tužba zbog povrede prava se sastoji od šest tužbenih zahteva. Sud može doneti privremenu meru i naložiti sredstvo obezbeđenja.

Ključne reči: prava intelektualne svojine, građansko-pravna zaštita, tužba, privremena mera, sredstvo obezbeđenja.

I Opšti pogled na pravnu zaštitu prava intelektualne svojine

Danas je, u savremenom postindustrijskom društvu i digitalnom dobu, posebno aktuelno i akutno pitanje zaštite intelektualne svojine.

Pravna zaštita prava intelektualne svojine regulisana je (ratifikovanim) konvencijama¹ i brojnim zakonima, tako da obuhvata upravno-pravnu, građansko-pravnu i kaznenu zaštitu, kao i krivično-pravnu zaštitu.

* docent Državnog univerziteta u Novom Pazaru

¹ U pitanju su brojne konvencije, i to:

(Pariska) Konvencija o zaštiti prava industrijske svojine je najstarija (1883), najvažnija, otvorena i opšta konvencija, ratifikovana Zakonom o konvenciji za zaštitu industrijske svojine („Sl. novine“, br. 38 od 1921.)

(Bernska) Konvencija za zaštitu književnih i umetničkih dela (1886), doneta je 9. septembra 1886. ; novelirana u Parizu 4. maja 1896, u Berlinu 13. novembra 1908, u Bernu 20. marta 1914, u Rimu 2. juna 1928, u Briselu 26. juna 1948, u Stokholmu 14. jula 1967. i u Parizu 24. jula 1971., a objavljena u „Sl. listu SFRJ“, br. 15–75.

(Rimska) Konvencija o zaštiti umetnika izvođača, proizvođača fonograma i ustanova za radio difuziju, doneta je 26. oktobra 1961., a ratifikovana tek 2002. godine, „Sl. list SRJ, br. 13–2002

Konvencija o osnivanju Svetske organizacije za intelektualnu svojinu, doneta je 14. jula 1967. amandmani od 1979. i 1980. Konvencija o osnivanju Svetske trgovinske organizacije je ratifikovana kod nas („Sl. list SFRJ“, 31–72).

Najpre, zakoni u oblasti intelektualne svojine.² kao *lex specialis*, predviđaju dvostruku pravnu zaštitu: upravno-pravnu i građansko-pravnu zaštitu, ali i kaznenu zaštitu.

Zatim, krivično-pravna zaštita prava intelektualne svojine predviđena je Krivičnim zakonikom, ali i Zakonom o organizaciji i nadležnosti državnih organa za borbu protiv visokotehnološkog kriminala.³

Dalje, od značaja su Carinski zakon i Zakon o posebnim ovlašćenjima radi efikasne zaštite prava intelektualne svojine.⁴

1. Upravno-pravna zaštita

Ova pravna zaštita se ostvaruje u upravnom postupku pred Zavodom za zaštitu intelektualne svojine. Odluke zavoda su konačne, ali se protiv njih može voditi upravni spor. Upravni sud sudi u upravnim sporovima.⁵

Upravno-pravnu zaštitu predviđaju zakoni o patentu, žigu, dizajnu, topografiji i geografskim oznakama porekla.

2. Krivično-pravna zaštita prava intelektualne svojine

Krivični zakonik (u daljem tekstu: KZ).⁶ propisuje krivična dela iz oblasti intelektualne svojine u okviru posebne glave naslovljene kao Krivična dela protiv intelektualne svojine i sadrži najpre, tri krivična dela koja sankcionišu povrede autorskog i srodnih prava, i to: povreda moralnih prava autora i interpretatora, neovlašćeno iskorišćavanje autorskog dela ili predmeta srodnog prava i neovlašćeno uklanjanje ili menjanje elektronske informacije o autorskom i srodnim pravima.⁷

Posebno je značajan i Sporazumom o trgovinskim aspektima prava intelektualne svojine (TRIPS) koji, kao sporazum STO, ne podleže ratifikaciji, ali je njegovo uvođenje u nacionalni pravni sistem uslov za pristupanje STO-u. TRIPS sporazum od 15. aprila 1994., stupio je na snagu 1. januara 1995. godine

Videti kod: Besarović Vesna, *Intelektualna svojina, Industrijska svojina i autorsko pravo*, 4. izdanje, Beograd, 2005,

² Prvo je usvojen Zakon o patentima („Službeni list SCG“, br. 32/04), zatim je donet set zakona, i to: Zakon o žigovima, Zakon o pravnoj zaštiti dizajna, Zakon o zaštiti topografije integrisanih kola i Zakon o autorskim i srodnim pravima (svi su objavljeni u „Službenom listu SCG“, br. 61/04), a potom, Zakon o oznakama geografskog porekla („Službeni list SCG“, br. 20/06).

³ Krivični zakonik („Službeni glasnik RS“, br. 85 i 88/05), Zakon o organizaciji i nadležnosti državnih organa za borbu protiv visokotehnološkog kriminala („Službeni glasnik RS“, br. 61/05).

⁴ Carinski zakon („Službeni glasnik RS“, br. 73/03, 61/05 i 85/05) i Zakon o posebnim ovlašćenjima radi efikasne zaštite prava intelektualne svojine („Službeni glasnik RS“, br. 46/06)

⁵ Zakon o uređenju sudova („Službeni glasnik RS“, br. 116/08; dalje: ZUS), čl. 29. st. 1.

⁶ Krivični zakonik („Službeni glasnik RS“ br. 85/05, 88/05 i 107/05; dalje: KZ).

⁷ KZ, čl. 199. i čl. 200.

Prvo delo je povreda moralnih prava autora i interpretatora.

Zatim, KZ u istoj, Glavi XX, propisuje i dva krivična dela kojima se povređuju prava industrijske svojine, i to: proizvod ili postupak zaštićen patentom i neovlašćeno korišćenje tuđeg dizajna.⁸

Međutim, Glava XX KZ ne obuhvata sva krivična dela iz oblasti intelektualne svojine. Naime, krivična dela povrede žiga i povrede geografske oznake porekla (član. 233.), svrstana su u glavi XXII kao krivična dela protiv privrede

1) Lice koje pod svojim imenom ili imenom drugog u celini ili delimično objavi, stavi u promet primerke tuđeg autorskog dela ili interpretacije, ili na drugi način javno saopšti tuđe autorsko delo ili interpretaciju, kazniće se novčanom kaznom ili zatvorom do tri godine. 2) U slučaju da neko bez dozvole autora izmeni ili preradi tuđe autorsko delo ili izmeni tuđu snimljenu interpretaciju, kazniće se novčanom kaznom ili zatvorom do jedne godine. Gonjenje za ovo delo preduzima se po predlogu. 3) Ko stavlja u promet primerke tuđeg autorskog dela ili interpretacije na način da se time vredi čast ili ugled autora ili izvođača, kazniće se novčanom kaznom ili zatvorom do šest meseci. Gonjenje za ovo delo preduzima se po privatnoj tužbi. Predmeti iz ovih dela oduzeće se.

Drugo delo je neovlašćeno iskorišćavanje autorskog dela ili predmeta srodnog prava

1) Svako ko neovlašćeno objavi, snimi, umnoži, ili na drugi način javno saopšti u celini ili delimično autorsko delo, interpretaciju, fonogram, videogram, emisiju, računarski program ili bazu podataka, kazniće se zatvorom do tri godine. 2) Istom kaznom kazniće se i onaj ko stavi u promet ili u nameri stavljanja u promet neovlašćeno drži umnožene ili neovlašćeno stavljene u promet primerke autorskog dela, interpretacije, fonograma, videograma, emisije, računarskog programa ili baze podataka. U slučaju da su navedena dela učinjena u nameri pribavljanja imovinske koristi za sebe ili drugog, učinilac će se kazniti zatvorom od tri meseca do pet godina. 3) Lice koje proizvede, uveze, stavi u promet, proda, da u zakup, reklamira u cilju prodaje ili davanja u zakup ili drži u komercijalne svrhe uređaje ili sredstva čija je osnovna ili pretežna namena uklanjanje, zaobilazanje ili osujećivanje tehnoloških mera namenjenih sprečavanju povreda autorskih i srodnih prava, ili ko takve uređaje ili sredstva koristi u cilju povrede autorskog ili srodnog prava, kazniće se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do tri godine. U svim ovim slučajevima oduzeće se i uništiti predmeti upotrebljeni za izvršenje dela.

Treće delo je neovlašćeno uklanjanje ili menjanje elektronske informacije o autorskom i srodnim pravima. Učinilac koji neovlašćeno ukloni ili izmeni elektronsku informaciju o autorskom ili srodnom pravu, ili stavi u promet, uveze, izveze, emituje ili na drugi način javno saopšti autorsko delo ili predmet srodonpravne zaštite sa kojeg je elektronska informacija o pravima neovlašćeno uklonjena ili izmenjena, kazniće se novčanom kaznom ili zatvorom do tri godine.

⁸ KZ, čl. 201 i čl. 202. Prvo, KZ sankcioniše lice koje neovlašćeno proizvodi, uvozi, izvozi, nudi radi stavljanja u promet, stavlja u promet, skladišti ili koristi u privrednom prometu proizvod ili postupak zaštićen patentom, i to novčanom kaznom ili zatvorom do tri godine. Ako je delom pribavljena imovinska korist ili prouzrokovana šteta u iznosu koji prelazi milion dinara, učinilac će se kazniti zatvorom od jedne do osam godina. U slučaju da neko neovlašćeno objavi ili na drugi način učini dostupnim suštinu tuđeg prijavljenog pronalaska pre nego što je ovaj pronalazak objavljen na način utvrđen zakonom, kazniće se novčanom kaznom ili zatvorom do dve godine. Ako neko neovlašćeno podnese prijavu patenta ili u prijavi ne navede ili lažno navede pronalazača, kazniće se zatvorom od šest meseci do pet godina. Predmeti iz ovog dela oduzeće se i uništiti.

Drugo delo je neovlašćeno korišćenje tuđeg dizajna. 1) Ko na svom proizvodu u prometu neovlašćeno upotrebi, u celosti ili delimično, tuđi prijavljeni, odnosno zaštićeni dizajn proizvoda, kazniće se novčanom kaznom ili zatvorom do tri godine. 2) Ako neko neovlašćeno učini dostupnim javnosti predmet prijave tuđeg dizajna protivno zakonu kazniće se novčanom kaznom ili zatvorom do jedne godine. Proizvodi iz okvira navedenog dela biće oduzeti.

(radi se o tri krivična dela: odavanje poslovne tajne, obmanjivanje kupaca i falsifikovanje znakova za obeležavanje robe), dok je povreda računarskih programa kao autorskog dela⁹ svrstana u Glavi XXVII, pod nazivom krivična dela protiv bezbednosti računarskih podataka (član 298. -304.)

Pored KZ, za krivično-pravnu zaštitu prava intelektualne svojine od značaja su i Zakon o organizaciji i nadležnosti državnih organa za borbu protiv visokotehnološkog kriminala (u daljem tekstu: ZVK) i Zakon o posebnim ovlašćenjima radi efikasne zaštite intelektualne svojine.

Visokotehnološki kriminal je pojmovno određen tako da se pod njim smatra vršenje krivičnih dela kod kojih se kao objekat ili sredstvo izvršenja krivičnih dela javljaju računari, računarske mreže, računarski podaci, kao i njihovi proizvodi u materijalnom ili elektronskom obliku, i sva autorska dela koja se mogu upotrebiti u elektronskom obliku.

U pogledu definisanja primene, ZVK predviđa nadležnosti radi otkrivanja, krivičnog gonjenja i suđenja za krivična dela protiv intelektualne svojine.¹⁰

Značaj i očekivanja od Zakona o posebnim ovlašćenjima radi efikasne zaštite intelektualne svojine jesu, najjednostavnije rečeno, suzbijanje piraterije i krivotvorenja, kao i u tom smislu, njegov doprinos funkcionisanju otvorene i tržišne privrede.

Otuda je osnovni zadatak ovog zakona obezbeđenje i operacionalizacija sudske građansko-pravne i krivično-pravne zaštite prava intelektualne svojine, kao i preduzimanje mera za suzbijanje uvoza piratske i krivotvorene robe (tzv. mere na granici).

3. Carinsko-pravna zaštita prava intelektualne svojine

Posmatran u sklopu regulisanja pravne zaštite prava intelektualne svojine, Carinskim zakonom se upotpunjuje domaći pravni režim u ovoj oblasti, kojim bi trebalo omogućiti efikasniju zaštitu prava intelektualne svojine.

Posebnost Carinskog zakona ogleda se u tome što su njegovim donošenjem, po prvi put u našem zakonodavstvu, prava intelektualne svojine dobila carinski tretman.¹¹

⁹ Miladinović Zoran, *Zaštita i ostvarivanje prava intelektualne svojine*, Pravni život, br. 11/06., str. 859.

¹⁰ ZVK, čl. 3. st. 1. tač. 2., čl. 5., čl. 9–11. Radi otkrivanja učinilaca krivičnih dela iz oblasti visokotehnološkog kriminala u okviru Ministarstva unutrašnjih poslova obrazuje se posebna služba za borbu protiv visokotehnološkog kriminala, koja postupa po zahtevima Posebnog tužioca. Za krivično gonjenje nadležno je Okružno javno tužilaštvo u Beogradu, za teritoriju Srbije, u okviru koga se obrazuje Posebno tužilaštvo, na čijem je čelu Posebni tužilac. Suđenje za krivična dela iz oblasti visokotehnološkog kriminala u nadležnosti je Okružnog suda u Beogradu, za teritoriju Srbije, u okviru koga se obrazuje posebno Veće za borbu protiv visokotehnološkog kriminala.

¹¹ Videti Glavu VI Carinskog zakona („Sl. glasnik RS“ br. 2/2006), koja nosi naziv Mere za zaštitu prava intelektualne svojina na granici (čl. 240–247.).

Osnovno pravilo kod pravnog uređivanja zaštite prava intelektualne svojine jeste odredba u Carinskom zakonu o zabrani uvoza, izvoza i tranzita robe kojim se povređuju prava intelektualne svojine, bez obzira da li su ona utvrđena međunarodnim ugovorima ili našim nacionalnim propisima.¹²

Mere za zaštitu prava intelektualne svojine propisane Carinskim zakonom, ne primenjuju se na nekomercijalnu robu, lični prtljag i poklone koje unose putnici.¹³

II Posebno o građansko-pravnoj zaštiti prava intelektualne svojine

1. Sudska nadležnost

Za sporove iz oblasti intelektualne svojine *stvarno* su nadležni, zavisno od subjekata, 1) sudovi opšte nadležnosti: viši sud u prvom stepenu i apelacioni sud po žalbi, ili 2) posebne nadležnosti: privredni sud u prvom stepenu i Privredni apelacioni sud po žalbi, kada su stranke privredni subjekti.¹⁴

Funkcionalno sastav suda je određen tako da sporove iz oblasti prava intelektualne svojine, sudi veće u prvom stepenu, bez obzira na vrednost spora.¹⁵

O reviziji protiv presude, kao vanrednom pravnom leku, koja je uvek dozvoljena u sporovima zbog povrede prava intelektualne svojine.¹⁶ odlučuje Vrhovni kasacioni sud.¹⁷

Revizija se može izjaviti zbog bitne povrede odredaba parničnog postupka i pogrešne primene materijalnog prava, ali ne i zbog pogrešno ili nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja.¹⁸

2. Regulisanje građansko-pravne zaštite prava intelektualne svojine

Građansko-pravna zaštita prava intelektualne svojine uređena je Zakonom o patentima, Zakonom o žigu, Zakonom o pravnoj zaštiti dizajna, Zakonom o

¹² Član 240. CZ

¹³ Član 246. CZ

¹⁴ ZUS, čl. 23. st. 1. tač. 7., čl. 24., čl. 25. st. 1. tač. 2. i čl. 26.

¹⁵ ZUS, čl. 37. stav 5.

¹⁶ Zakon o parničnom postupku („Službeni glasnik RS“, br. 125–2004; dalje: ZPP), čl. 394. st. 4. tač. 4.

¹⁷ ZPP, čl. 396.

¹⁸ ZPP, čl. 398. U tom smislu: „Odredbom člana 422. tačka 1–10 ZPP-a, propisani su razlozi iz kojih se postupak koji je odlukom suda pravnosnažno završen, može po predlogu stranke ponoviti. Ovom zakonskom odredbom nije propisano da se postupak može ponoviti zbog bitne povrede odredaba parničnog postupka iz člana 361, stav 2 tačka 1. ZPP-a (ako je sud bio nepropisno sastavljen, ili ako je sudio sudija koji je po zakonu morao biti isključen ili izuzet, ili ako je u donošenju presude učestvovao sudija koji nije sudelovao na glavnoj raspravi). S toga okolnosti na kojima je tuženi zasnovao predlog za ponavljanje postupka nisu zakonski osnov na osnovu koga se može podneti ovaj predlog“ (Rešenje Vrhovnog suda Srbije Rev. 188–06 od 28. 12. 2006. god. ; Rešenje Vrhovnog suda Srbije, Rev. I br. 3470–03 od 22. 12. 2004. god. ; Rešenje Vrhovnog suda Srbije, Gž. Br. 38–02 od 22. 10. 2002. godine i rešenje Okružnog suda u Beogradu P. br. 2848–90–96 od 26. 03. 2002. godine), *Bilten Okružnog suda u Beogradu*, br. 75/07, Intermex, Beograd.

zaštiti topografije integrisanih kola, Zakonom o oznakama geografskog porekla i Zakonom o autorskom i srodnim pravima.

Građansko-pravna zaštita, predviđena zakonima o intelektualnoj svojini, obuhvata više vrsta tužbi.¹⁹

Prva, svi zakoni predviđaju tužbu zbog povrede prava, i to na patent, dizajn, žig, topografiju, geografsku oznaku porekla, autorskog i srodnih prava.

Tužba zbog povrede prava se sastoji od više tužbenih zahteva. Pored zahteva 1) za utvrđivanje postojanja povrede prava.²⁰ 2) zabrane radnji kojima se povreda

¹⁹ Zakon o patentima propisuje četiri tužbe. To su: 1. Tužba zbog povrede prava, 2. Tužba za utvrđivanje prava na zaštitu, 3. Tužba za zaštitu prava poslodavca, odnosno zaposlenog i 4. Tužba za utvrđivanje svojstva pronalazača. U okviru tužbe zbog povrede prava uređena su sledeća pitanja: Tužbeni zahtevi (Član 93), Privremene mere (Član 94), Obezbeđenje dokaza (Član 95), Rok zastarelosti (Član 96), Teret dokazivanja (Član 97), Zakonu o žigu propisuje dve tužbe, kroz odredbe o Zaštita u slučaju 1) povrede žiga (Član 57–65.) i 2) Osporavanje žiga (Član 66–69).

Građanskopravna zaštita dizajna prema Zakonu o zaštiti dizajna obuhvata tri tužbe, i to: 1) Povrede prava na dizajn (Član 56–64), 2) Osporavanje prava na dizajn (Član 65–67), i 3) Spor za priznanje autorstva (Član 68).

Građanskopravna zaštita topografije prema Zakonu o zaštiti topografije integrisanih kola, obuhvata dve tužbe: 1.) Tužba zbog povrede prava (Član 26 i 27) i 2.) Tužba za osporavanje prava na zaštitu (Član 28).

Građanskopravna zaštita geografske opznake porekla obuhvata: Zaštitu u slučaju povrede registrovane oznake geografskog porekla (Član 56), Povreda registrovanog imena porekla, odnosno geografske oznake (Član 57). Zatim, u okviru podnaslova. Privremene mere, uređuje: Privremena mera oduzimanja ili isključenja proizvoda iz prometa (Član 60), Obezbeđenje dokaza (Član 61), Rok za traženje privremenih mera (Član 62), Sredstva obezbeđenja (Član 63), Obaveza pružanja informacija (Član 64).

Tužilac može tužbom da zahteva naročito 6 zahteva (čl. 177. st. 1). Autor, odnosno interpretator ima pravo na tužbu za naknadu neimovinske štete zbog povrede moralnih prava (čl. 177. st. 2). Povreda prava je pojmovno određena u članu 180., privremene mere u članu 183., a mere obezbeđenja u članu 183.

²⁰ Navešćemo primere iz sudske prakse o povredi (autorskog i patentnog) prava, koji se tiču uslova, aktivne legitimacije i same povrede prava. Najpre, o uslovima za autorko pravnu zaštitu: „Utvrđenje da li je neka ljudska tvorevina rezultat duhovnog rada, znanja, darovitosti i originalnosti i kao takva autorsko delo ili nije, predstavljala činjenično pitanje, koje se utvrđuje odgovarajućim dokaznim sredstvima, pa i veštačenjem u oblasti u kojoj je ta ljudska tvorevina ostvarena, bez čega nema autorskog dela, ni uslova za autorsko pravnu zaštitu.“ (Presuda vrhovnog suda Srbije, Gž. 125–05 od 14.11.2006. godine i presuda Okružnog suda u Beogradu P. Br. 1519–00 od 12.05.2005. godine; Bilten Okružnog suda u Beogradu, br. 75/07, Intermex, Beograd). „Objavljivanje fotografija u novinskim publikacijama samo po sebi ne znači da je došlo do povrede autorskog prava već se mora prethodno utvrditi da li se te fotografije mogu smatrati autorskim delima u smislu zakonskih odredbi“ (Rešenje Vrhovnog suda Srbije, br. 14–03 od 19.2.2004. godine). „Rutinska fizička ili umna dela, kojima se zadovoljavaju svakodnevne potrebe u životu, profesiji ili radu, nemaju svojstvo autorskog dela“ (rešenje Vrhovnog suda Srbije, Gž. 64–000 od 12.07.2001. godine). „Kompletna koncepcija zajedničkih udžbenika (koja jedina i predstavljala originalnost kada je u pitanju pisanje udžbenika

prava vrši, 3) naknade štete²¹ i 4) objavljivanje presude u sredstvima informisanja o trošku tuženog²² u našem (novom iz 2004) zakonodavstvu predviđeno je da tužilac od suda može zahtevati i 5) oduzimanje, odnosno uništenje, bez bilo kakve naknade, proizvoda koji su nastali ili su stečeni povredom prava, 6) oduzimanje, odnosno uništenje, bez bilo kakve naknade, materijala i predmeta (pribora, alata i sl.), koji su pretežno upotrebljeni u stvaranju proizvoda kojima se vrši povreda prava i davanje podataka o trećim licima koja su učestvovala u povredi prava.²³

Tužilac može podneti i zahtev za određivanje *privremene mere*. Na osnovu ovog zahteva, sud može doneti privremenu meru, i to: 1) oduzimanja, odnosno

uključuje i stil pisanja, pa preuzimanjem primera i zadataka koje je sama tužilja prikupila za zajedničke udžbenike, te objavljivanjem istih u navedenim udžbenicima pravnog prethodnika tuženog), nije povreda autorskog prava tužilje“ (Presuda Okružnog suda u Beogradu P. Br. 16–94–96 od 15.9.2003. godine i Presuda Vrhovnog suda Srbije u Beogradu Gž. 57–04 od 2.12.2004. godine, Bilten Okružnog suda u Beogradu, br. 66/05, Intermex, Beograd).

„Kako su na proizvođača i producenta filma koji je autorsko delo tužioca, preneti njegova imovinska prava u smislu tada važećeg Zakona o autorskom pravu, tužilac nema aktivnu legitimaciju za svoj tužbeni zahtev“ (presuda Vrhovnog suda Srbije u Beogradu Gž. 103–06 od 15.3.2007. godine i presuda Okružnog suda u Beogradu P. br. 47–02–04 od 16.3.2006. godine, Bilten Okružnog suda u Beogradu, br. 75/07, Intermex, Beograd).

„Presnimavanje fonograma gramofonske ploče ili kasete, odnosno videograma omota nosača zvuka bez saglasnosti autora, predstavlja piratsku povredu njegovih autorskih prava“ (Presuda Vrhovnog suda Srbije, Gž. 36–02 od 4.7.2002. godine).

„Plagijat se ne ogleda u preuzimanju činjenica iz tuđeg autorskog dela, već u preuzimanju onoga što to delo čini duhovnom tvorevinom. U sporu o povredi autorskog prava lice kome se pripisuje plagijat ima položaj nužnog jedinstvenog suparničara“ (Rešenje Vrhovnog suda Srbije, Gž. 11–02 od 7.3.2002. godine).

²¹ Navešćemo dva primera iz sudske prakse. Prvi se tiče naknade štete imaoocu patenta: „Tuženi je u obavezi da naknadi štetu tužiocu, kao imaoocu patenta, u slučaju kada tuženi štampa i izda prospekt patenta i izloži na sajmu u reklamne svrhe konstrukciju na koju se patent odnosi, a u prospektu ili na drugi način ne označi pronalazača patenta. Štampanje prospekta i izlaganje konstrukcije predstavlja jedinstven vid korišćenja tuđeg patenta“ (Odluka Vrhovnog suda Jugoslavije, Rev. 290–00). Drugi se odnosi na naknadu materijalne i nematerijalne štete autoru: Tuženi direktor muzeja je u obavezi da naknadi materijalnu i nematerijalnu štetu tužiocu, kao autoru skulpture, kada je šteta nastala zbog grube nepažnje (Presuda Okružnog suda u Beogradu P. bt. 919–2000 od 20.5.2003. godine i presuda Vrhovnog suda Srbije u Beogradu Gž. Br. 98–03 od 21.1.2004. godine, Bilten Okružnog suda u Beogradu, br. 64/05, Intermex, Beograd).

²² Sudska zaštita autorskog prava između ostalog podrazumeva i mogućnost autora da zahteva objavljivanje presude o trošku tuženog, u slučaju povrede njegovih moralnih autorskih prava. Objavljivanjem u dnevnom listu Politika izreke ove presude, na zadovoljavajući način se saopštava javnosti ishod spora, u kojem je utvrđena povreda autorskog prava tužilje i u dovoljnoj meri se ostvaruje svrha ovog vida zaštite autorskog prava tužiljer iz člana 172. Zakona o autorskim i srodnim pravima (Presuda Vrhovnog suda Srbije u Beogradu Gž. Br. 108–06 od 07.03.2007. godine; presuda Okružnog suda u Beogradu P. Br. 173–01 od 02.03.2006. godine, Bilten Okružnog suda u Beogradu, br. 76/07, Intermex, Beograd).

²³ Videti čl. 93. Zakona o patentima, čl. 57. Zakona o žigovima, čl. 56. Zakona o pravnoj zaštiti dizajna, čl. 177. stav 1. Zakona o autorskim i srodnim pravima.

isključenja iz prometa proizvoda nastalih ili stečenih povredom prava, 2) oduzimanje odnosno isključenje iz prometa i upotrebe pribora i alata koji su pretežno upotrebljeni u stvaranju proizvoda kojima se povređuje pravo i 3) zabranu nastavljanja započetih radnji kojima se vrši povreda prava, do pravosnažnosti presude kojom se utvrđuje povreda prava.

Sud može doneti meru 1) ako je zahtev istaknut u tužbenom zahtevu ili 2) ako je zahtev podnet pre podizanja tužbe. U ovom drugom slučaju, ukoliko se zahtev za određivanje privremene mere podnosi pre podnošenja tužbe, tužba se mora podneti u određenom roku.²⁴ Ukoliko je podnet predlog za određivanje privremene mere, onda se tužba zbog povrede prava mora podneti u roku od 30²⁵, odnosno 15 dana.²⁶

Ako se tužba ne podnese u navedenim rokovima, smatra se da je podnosilac predloga za određivanje privremene mere odustao od zahteva.

Osim toga, zakonodavac²⁷ predviđa, kod predloga za određivanje privremene mere, da sud može naložiti podnosiocu predloga da položi odgovarajući iznos novca kao sredstvo obezbeđenja za slučaj da se u postupku pokaže da je zahtev bio neosnovan.

Tužba zbog povrede prava intelektualne svojine može se podneti u roku od 3 godine od dana saznanja za povredu i učinioca (subjektivni rok), ali ne posle isteka roka od 5 godina od dana učinjene povrede (objektivni rok).²⁸ Jedino kod topografije subjektivni rok iznosi godinu dana a objektivni 3 godine.

Pored toga, ukoliko je do povrede autorskog ili srodnog prava došlo zbog povrede nekog ugovora (ugovorna odgovornost).²⁹ nosilac prava može podneti

²⁴ Rok za podnošenje tužbe je različito određen u slučaju povrede patenta i autorskog prava, odnosno povrede žiga i dizajna. Zakon o zaštiti topografije integrisanih kola ne propisuje podnošenje zahteva za određivanje privremene mere.

²⁵ Prema odredbi člana 94. st. 2. Zakona o patentima i člana 184. st. 2. Zakona o autorskim i srodnim pravima.

²⁶ Prema odredbi člana 63. st. 1. Zakona o žigovima i člana 61. st. 1. Zakona o pravnoj zaštiti dizajna.

²⁷ Videti član 99. st. 3 Zakona o patentima, čl. 64. Zakona o žigovima, čl. 64. Zakona o pravnoj zaštiti dizajna i čl. 60. Zakona o oznakama geografskog porekla. Međutim, Zakon o autorskom i srodnim pravima i Zakon o topografiji integrisanih kola ne predviđaju pomenuto rešenje.

²⁸ Sudska praksa u vezi zastarelosti potraživanja naknade štete zbog povrede patentnog prava: „Ako je tužba za naknadu štete zbog iskorišćavanja patenta bez ugovora o licenci ili zbog korišćenja pronalaska bez ugovora o iskorišćavanju pronalaska podneta u toku trajanja patentnog, odnosno pronalazačkog prava, zastarevanje potraživanja naknade štete teše od svake pojedinačne povrede ovih prava“ (Iz rešenja Vrhovnog suda Srbije Rev. 754–06 od 05.04.2007. godine, Bilten sudske prakse Vrhovnog suda Srbije, br. 2/07, Intermex, Beograd).

²⁹ Sudska praksa u vezi ugovorne odgovornosti: Tužilac koji je u celosti izvršio svoje ugovorne obaveze (preneo pravo na ekonomsko iskorišćavanje svog dela, predao pakete pisama koji su predmet ugovora), ima pravo da od druge strane zahteva izvršenje ugovorne obaveze, bez obzira na pozivanje tuženog da na ugovoru nedostaje originalni pečat i potpis ovlašćenog lica (Presuda Okružnog suda u Beogradu P. Br. 29–04 od 27.09.2004. godine i presuda Vrhovnog suda Srbije u Beogradu Gž. Br. 39–05 od 07.09.2005. godine, Bilten Okružnog suda u Beogradu, br. 70/06, Intermex, Beograd). U slučaju ostvarivanja prava na naknadu, nosioci autorskih odnosno srodnih prava daju

tužbu zbog naknade štete. Ova tužba se može podneti za sve vreme dok ugovorom predviđena obaveza koju je tuženi povredio ne zastari.³⁰

nalog organizaciji da u svoje ime a za njihov račun naplate naknadu od korisnika (Rešenje Višeg trgovinskog suda u Beogradu, Pž. Br. 5890.01 od 03.02.2002. godine).

Zakonska obaveza jednog lica da zaključi ugovor o preradi autorskog dela ne predviđa i pravo zainteresovanog lica da u parnici zahteva da presuda zameni takav ugovor (Iz rešenja Vrhovnog suda Srbije u Beogradu, Gž. 58–05 od 23.06.2005. godine, Bilten sudske prakse Vrhovnog suda Srbije, br. 1/06, Intermex, Beograd).

Odredbama zakona o autorskim i srodnim pravima propisano je da u sumnji o sadržini i obimu prava koje se ustupa, odnosno prenosi autorskim ugovorom, smatra se da je ustupljeno, odnosno preneseno manje prava, kao i da dozvoljava objavljivanje dela kao i za ustupanje, odnosno prenos prava na beleženje dela na nosač zvuka ili slike i dozvoljava za emitovanje dela, moraju biti izričito ugovorene, ako odredbama zakona nije drugačije određeno. Mišljenje revizionog suda je da je neosnovano isticanje tuženog u reviziji da je tuženi pošto je imao pravo na izdavanje video kasete TV serije shodno Osnovnom ugovoru imao analogno pravo i na izdavanje video kasete filma, takođe sve shodno odredbi člana 62. Zakona o autorskim i srodnim pravima, jer tužilac na tuženog nije preneo pravo snimanja i distribuiranja video kasete filma, ugovorom između stranaka (Presuda Okružnog suda u Beogradu, P. 1442–00 od 21.02.2003. godine, presuda Vrhovnog suda Srbije u Beogradu, Gž. 60–03 od 01.10.2003. godine, Presuda Vrhovnog suda Srbije u Beogradu Rev. 1232.04 od 17.11.2004. godine, bilten Okružnog suda u Beogradu, br. 66/05, Intermex, Beograd).

„Pismeni ugovor, u kome nije određena visina honorara, ne proizvodi pravno dejstvo, ali može imati vrednost predugovora, prema kome će se zaključiti ugovor o izdavanju autorskog dela po zakonu. Ako zaključenje pravovaljanog ugovora nije usledilo, ugovorna strana ima pravo da traži naknadu štete od druge ugovorne strane, pod uslovom da je šteta nastala krivicom ugovorne strane od koje se naknada štete traži) Odluka saveznog vrhovnog suda, Rev. 117–00).

„Za ostvarivanje prava na autorski honorar nije dovoljno samo postojanje ugovora, već je potrebno i izvršavanje ugovornih poslova za koje se traži naknada. Povlačenje teksta onemogućava štampanje monografije iz kojih razloga su ispunjeni uslovi za raskid ugovora u smislu odredbi člana 128. Zakona o obligacionim odnosima, kao i za odbijanje zahteva za isplatu autorskog honorara za izvršene radove (Presuda Okružnog suda u Beogradu P. Br. 866.99 od 28.05.2002. godine, presuda Vrhovnog suda Srbije u Beogradu Gž. 74–02 od 12.06.2003. godine, presuda Vrhovnog suda Srbije u Beogradu Rev. Br. 965–04 od 05.05.2005. godine, Bilten Okružnog suda u Beogradu, br. 69/05, Intermex, Beograd).

„Nema povrede autorskog prava i kad autor konkludentno pristane na izmenu autorskog dela“ (Presuda Vrhovnog suda Srbije, Rev. 4460–02 od 28.11.2002. godine).

„Nema povrede izdavačkog ugovora od strane tuženog izostankom reklamiranja izdanja tužioca, niti na drugi način, niti odgovornosti tuženog za finansijski neuspeh predmetnog fonograma. U konkretnom pravnom poslu, stranke imaju nepokrivene rashode, a ekonomska korist je izostala zbog same prodaje fonograma tužioca u uslovima snažne piraterije na tržištu i opšteg pada kupovine legalnih muzičkih proizvoda. Istovremeno tužilac nema prava na izdavački honorar, jer je u ugovoru isključena obaveza isplate naknade za izvršeno snimanje u slučaju prodaje fonograma ispod ugovorenog cenzusa (Presuda Okružnog suda u Beogradu P. Br. 973–98–04 od 08.06.2004. godine i presuda Vrhovnog suda Srbije u Beogradu Gž. Br. 92–04 od 25.05.2005. godine, Bilten Okružnog suda u Beogradu, br. 69/05, Intermex, Beograd).

³⁰ Zastarelošću prestaje pravo zahtevati ispunjenje obaveza. Zastarelost nastupa kad protekne zakonom određeno vreme u kome je poverilac mogao zahtevati ispunjenje obaveze. Sud se ne može obazirati na zastarelost ako se dužnik nije na nju pozvao (član 360. ZOO).

Druga, pored tužbe zbog povrede prava predviđene su tužba utvrđivanje prava na zaštitu pronalaska, odnosno tužbe za osporavanje prava na dizajn, žig i topografiju.

Tužba zbog osporavanja prava na patent, dizajn i topografiju može se podneti do isteka roka njihove pravne zaštite. Samo je rok za podnošenje tužbe ograničen na 5 godina od dana upisa žiga.

Treća, tužba za utvrđivanje svojstva pronalazača i tužba za priznanje autorstva dizajna. Rok za podnošenje ovih tužbi nije ograničen.

Četvrta, tužba za zaštitu prava poslodavca, odnosno zaposlenog pronalazača. Ova tužba se može podneti u roku od 2 godine od objave prijave za priznanje patenta, ali ne po isteku 2 godine od dana prestanka radnog odnosa.

U pogledu građansko-pravne zaštite prava intelektualne svojine posebno su značajno i to da institut kaznene naknade, kao naknade troškova trostrukog iznosa stvarne štete i izmakle dobiti, nije više predviđen u našem zakonodavstvu, osim u Zakonu o oznakama geografskog porekla.

Pored upravne i građansko-pravne zaštite, svi zakoni o intelektualnoj svojini sadrže kaznene odredbe privrednom prestupu i prekršaju.

III Zaključak

Uprkos činjenici da je zakonodavstvo o pravu intelektualne svojine novijeg datuma i da je, nema sumnje, ova oblast harmonizovana sa konvencijskim i pravom Evropske unije, mišljenja smo da je u daljem postupku usaglašavanja, paralelno sa harmonizacijom, moguća i potrebna kodifikacija propisa intelektualne svojine u Srbiji. U tom smislu, građansko-pravna zaštita prava intelektualne svojine koja je uređena u šest posebnih zakona u oblasti intelektualne svojine, kao *lex specialis*, može biti, ujednačavanjem pravila o zaštiti, predmet regulisanja jednog zakona.

Bratislav Stanković, Ph.D.

Assistant Professor, University of Novi Pazar

Civil-legal protection of intellectual property rights

A b s t r a c t

The subject of this paper is the legal protection of intellectual property rights, with special emphasis on civil protection, which is determined by law in the field of intellectual property, as *lex specialis*, with reference to case law after 2000. Year. Civil protection includes four types of suits. Action for infringement

consists of six lawsuit requests. The court may issue a temporary measure and a means of securing order.

Key words: intellectual property rights, civil protection, lawsuit, a temporary measure, a means of security.

Literatura

1. Besarović Vesna, *Intelektualna svojina, Industrijska svojina i autorsko pravo*, 4. izdanje, Beograd, 2005.
2. Miladinović Zoran, *Zaštita i ostvarivanje prava intelektualne svojine*, Pravni život, br. 11/06, Beograd
3. Konvencija o zaštiti prava industrijske svojine, Službene novine, br. 38/21.
4. Konvencija za zaštitu književnih i umetničkih dela, Službeni list SFRJ, br. 15/75.
5. Konvencija o zaštiti umetnika izvođača, proizvođača fonograma i ustanova za radio difuziju, Službeni list SRJ, br. 13/02.
6. Konvencija o osnivanju Svetske organizacije za intelektualnu svojinu, Službeni list SFRJ, br. 31/72 .god.
7. Zakon o patentima, Službeni list SCG, br. 32/04.
8. Zakon o žigovima, Službeni list SCG, br. 61/04.
9. Zakon o pravnoj zaštiti dizajna, Službeni list SCG, br. 61/04.
10. Zakon o zaštiti topografije integrisanih kola, Službeni list SCG, br. 61/04.
11. Zakon o autorskim i srodnim pravima, Službeni list SCG, br. 61/04.
12. Zakon o oznakama geografskog porekla, Službeni list SCG, br. 20/06.
13. Krivični zakonik, Službeni glasnik RS, br. 85/05, 88/05.
14. Zakon o organizaciji i nadležnosti državnih organa za borbu protiv visokotehnološkog kriminala, Službeni glasnik RS, br. 61/05 .
15. Carinski zakon, Službeni glasnik RS, br. 73/03, 61/05 i 85/05
16. Zakon o posebnim ovlašćenjima radi efikasne zaštite prava intelektualne svojine, Službeni glasnik RS, br. 46/06.
17. Zakon o uređenju sudova, Službeni glasnik RS, br. 116/08.
18. Bilteni sudske prakse Vrhovnog suda Srbije, Intermex, Beograd, br. 1/06 i 2/07.
19. Bilteni Okružnog suda u Beogradu, br. 64/05, 66/05, 69/05 i 70/05 i br. 75/07 i 76/07: Intermex, Beograd.